

ร่ำมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

นางบุญศิริ นิยมทัศน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-0622-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MON DANCE AT KOH KRED, NONTHABURI PROVINCE

Mrs Bunsiri Niyomthat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai Dance

Department of Dance

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-0622-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์

รำมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

โดย

นางบุญศิริ นิยมทัศน์

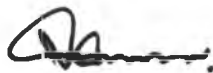
สาขาวิชา

นาฏยศิลป์ไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา

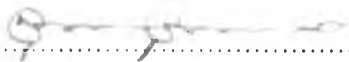
อาจารย์สวภา เวชสุรกษ์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(อาจารย์จรรยา นง แสงวิเชียร)

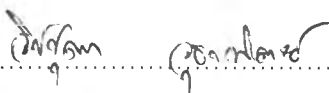
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์สวภา เวชสุรกษ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์วิษุตา วุฒาทิตย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉันทนา สุรัสวดี)

บุญศิริ นิกมัทสนี่: รำมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. (MONI DANCE AT KOH KRED,
NONTHABURI PROVINCE) อ. ที่ปรึกษา: อาจารย์สมชาย ประดิษฐ์ วัฒนหน้า
ISBN 974-13-0622-9.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและรูปแบบของการรำมอญ 12 เพลง ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในปี พ.ศ. 2542-2543 โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์ ตลอดจนการฝึกหัดของผู้วิจัยกับผู้เชี่ยวชาญในตำบลเกาะเกร็ด

ผลการวิจัยสรุปได้ว่ารำมอญ 12 เพลง ตำบลเกาะเกร็ด เป็นการรำของชนเชื้อสายมอญ ซึ่งอพยพมาจากมอญในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นิยมรำในพิธีกรรม ประเพณี เพื่อบูชาบรรพบุรุษ ในการรำไม่จำกัดจำนวนและอายุของผู้รำ การใช้โครงสร้างท่ารำ พบว่ามีการใช้ศีรษะ ลำตัว มือ และแขน และการใช้เท้า การใช้ศีรษะมี 3 แบบคือ เคียงขวา เคียงซ้าย และหน้าตรง การใช้ลำตัวมี 2 แบบ คือ ลำตัวตรง ลำตัวโน้มเอนข้างเดียว การใช้มือมี 4 แบบ คือ มือแบ มือจับแบบไทย มือตั้งวงแบโดยใช้นิ้ว การตั้งวงมี 5 แบบ คือ วงกลาง วงหน้า วงล่าง วงพิเศษ และวงบัวบาน การใช้เท้ามี 6 แบบ คือ ก้าวเท้า กระทุ้งเท้า ดบเท้า แตะเท้า ย่ำเท้า และ เขยิบเท้า

รูปแบบของการรำจะรำทำเดี่ยวประจำแต่ละเพลงมีชื่อท่ารำประจำเพลงโดยไม่มีการ จับ หรือใช้วงปีพาทย์มอญบรรเลงทั้ง 12 เพลง นิยมรำเป็นแถวหน้ากระดานกระจายเต็มเวที ก่อนเริ่ม รำนั่งกราบและเมื่อรำจบเพลง มอญรำทุกคนนั่งกราบอีกครั้ง เพื่อเป็นการคารวะ การเคลื่อนที่ของ ท่ารำมอญอยู่ในรัศมี 50-75 เซนติเมตร การแต่งกายมอญรำแต่งกายชุดประจำชาติมอญ ใช้สีสไบ ตามโอกาสของงาน ผู้แสดงจำนวน 4-12 คนขึ้นไป จัดแสดงในตอนบ่าย หรือตอนค่ำ ใช้เวลาในการรำไม่เกิน 1 ชั่วโมง สถานที่สำหรับรำเป็นลานกว้างหน้าบริเวณที่จัดงาน

การรำมอญ 12 เพลง ตำบลเกาะเกร็ด เป็นนาฏยศิลป์ที่ชาวมอญสืบทอดมาและมี พัฒนาการเป็นของตนเอง จึงควรศึกษา รักษา และสืบทอดให้ยั่งยืนสืบไป

ภาควิชา นาฏยศิลป์
สาขาวิชา นาฏยศิลป์ไทย
ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิสิต ..... 1/2 .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... สมชาย .....
.....

4286553235 : MAJOR THAI CLASSICAL DANCE

KEY WORD: MON / DANCE

BUNSIRI NIYOMTHAT: MON DANCE AT KOH KRED, NONTHABURI PROVINCE. THESIS ADVISOR: MRS. SAVAPA VECHSURUCK, 238 pp. ISBN 974-13-0622-9.

The purpose of this thesis was to investigate the historical background and patterns of the 12 Mon dances in Tambon Koh Kred, Nontaburi Province in 1999 – 2000. The data collection was conducted by studying existing documents and conducting interviews, as well as by participating in actual training with experts in Tambon Koh Kred.

The findings of the study reveal that the 12 Mon dances in Tambon Koh Kred is one form of the dances of the Mon people who have immigrated since the Ayudhya period. The Mon people perform the dances in ceremonies and traditional rites to pay homage to their ancestors. There is no limitation in terms of the number of dancers and their age. As regards the structure of the dances, it has been found that the head, body, hands and arms, and feet are used with variation. There are three ways of using the head—tilting it to the right, tilting it to the left, and holding it upright looking straight ahead. There are two ways of posing the body—upright or inclined to one side. In addition, there are four ways of arranging the hands, namely, flat, Thai-styled crimp, and flat with the fingers pointing upward. There are five ways of arranging the arms in a circle called central circle, front circle, bottom circle, special circle, and blooming-lotus circle. Finally, the feet of the dancers can be moved in 6 different steps—stepping, pounding, swatting, touching, trampling, and inching.

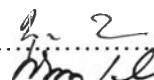
With regard to the dances, there is only one set of postures specifically for each of the 12 songs, performed with music but without a singer. When performing the dance, the dancers stand in a row along the full length of the stage, and they sit down and prostrate themselves at the beginning and ending of the dances to pay respect to the audience. The movements of the dances are confined within the radius between 50 to 75 centimeters. Regarding the costumes, the dancers dress in traditional costumes with different colors of the ‘*sabai*’ or a shoulder wrap to signify the occasions. The number of the dancers range from 4 to 12 or more, and the dance is generally performed in the afternoon or evening on a ground in front of the venue where the ceremony is being held. The dances take approximately no longer than one hour.

The 12 Mon dances of Tambon Koh Kred is a performing art which has been passed on for generations with its own unique evolution. Therefore, attempts should be made to study, preserve, and continue this precious tradition for years to come.

Department   Dance

Field of study   Thai Classical Dance

Academic year   2000

Student's signature.....

Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถของอาจารย์สวภา เวชสุภักษ์ ซึ่ง
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ซึ่งท่านได้ให้
คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ แนะนำ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้อง
ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ขอกราบขอพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์วิชชุตา วุฒาทิตย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉันทนา สุรัสวดี
คุณพิศาล บุญผูก พันโทเฉลย แก้วสุข นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี คุณสมชาย มอญตะ และ
ผู้ใหญ่บ้านสมเขตต์ สุขศรีธรรม ซึ่งท่านได้สละเวลาให้ความรู้อันเป็นข้อมูลที่สำคัญอย่างยิ่งต่อ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณครูสุนทรี ลำไยทอง และครูปรุง วงศ์จำนงค์ ได้กรุณาเสียสละเวลา
ในการอนุเคราะห์ให้เอกสารและสัมภาษณ์ข้อมูลต่าง ๆ ได้ฝึกสอนถ่ายเทอดทำรำมอญเกาะเกร็ด
ทั้ง 12 เพลง ให้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนข้อมูลการแสดงเพื่อบันทึกวีดิทัศน์และบันทึกภาพ พร้อมทั้ง
อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ขอขอบพระคุณพระมหาช่วง โชติปาโล ให้คำแนะนำภาษามอญ ข้อมูลเกี่ยวกับ
เพลงและทำรำมอญเกาะเกร็ด

ขอขอบพระคุณคุณทวีวรรณ สงวนนาม ที่ได้อนุเคราะห์ภาพถ่ายรำมอญถวายทอด
พระเนตรในคราวสมัยรัชกาลที่ 8 และรัชกาลที่ 9 เสด็จเยี่ยมเกาะเกร็ด

ขอขอบพระคุณคุณสุภา กิจวรเกียรติ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารธุรการ ได้ให้ความ
อนุเคราะห์เสียสละเวลา ในการจัดพิมพ์รูปเล่มวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบรำลึกพระคุณของบิดามารดา คุณครู อาจารย์ทุกท่าน ที่ได้
อบรมสั่งสอนมา ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษาสูงขึ้น

บุญศิริ นิยมทัศน์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	๗
สารบัญตาราง.....	๗
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	4
บทที่ 2	
ประวัติความเป็นมาของรำมอญเกาะเกร็ด.....	5
ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชน.....	5
อาชีพ ภาษาและความเชื่อ.....	17
ประเพณี และวัฒนธรรมการแสดง.....	23
การรำมอญ.....	44
สรุป.....	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 รำมอญเกาะเกร็ด.....	59
รำมอญเกาะเกร็ดแบบดั้งเดิม.....	59
รำมอญเกาะเกร็ดแบบปัจจุบัน.....	67
วิเคราะห์ทำรำมอญเกาะเกร็ด.....	127
สรุป.....	155
บทที่ 4 องค์ประกอบอื่น ๆ ของการรำมอญเกาะเกร็ด.....	161
เวลาและสถานที่.....	161
โอกาส.....	163
เครื่องดนตรี.....	167
เพลง.....	180
เครื่องแต่งกาย.....	194
ผู้แสดง.....	196
สรุป.....	197
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	198
รายการอ้างอิง.....	208
ภาคผนวก.....	213
ภาคผนวก ก แผนที่มอญในอดีตก่อน พ.ศ.2300.....	214
ภาคผนวก ข แผนที่แสดงรัฐของมอญ.....	215
ภาคผนวก ค โฉดสากลเพลงรำมอญ 12 เพลง.....	216
ประวัติผู้เขียน.....	238

สารบัญตาราง

หน้า

บทที่ 2

ตารางที่ 1	เปรียบเทียบการรำมอญในงานเทศกาลสงกรานต์และงานศพพระ.....	43
------------	--	----

บทที่ 3

ตารางที่ 1	โครงสร้างของเพลง ความหมาย ชื่อท่ารำ และความหมายของชื่อท่า รำมอญเกาะเกร็ด.....	65
------------	--	----

ตารางที่ 2	เปรียบเทียบวิธีการถ่ายทอดการฝึกหัด การฝึกซ้อม การแสดง การแต่งกาย โอกาสแสดง.....	125
------------	--	-----

ตารางที่ 3	แสดงปริมาณโครงสร้างลักษณะท่ารำมอญเกาะเกร็ดของครูสุนทรี ลำไยทอง.....	127
------------	---	-----

ตารางที่ 4	แสดงปริมาณโครงสร้างลักษณะท่ารำมอญเกาะเกร็ดของครูปรุง วงศ์จำนงค์.....	139
------------	--	-----

บทที่ 4

ตารางที่ 1	ตารางเปรียบเทียบเพลงมอญรำทั้ง 3 ท้องที่.....	182
------------	--	-----

สารบัญภาพ

หน้า

บทที่ 2	
ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำบลต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด.....	9
ภาพที่ 2 แผนที่เกาะเกร็ด.....	11
ภาพที่ 3 เจดีย์ทรงรามัญ.....	12
ภาพที่ 4 วัดปรมัยยิกาวาส.....	13
ภาพที่ 5 วัดไผ่ล้อม.....	14
ภาพที่ 6 วัดเสาชิงช้า.....	15
ภาพที่ 7 วัดฉิมพลี.....	16
ภาพที่ 8 การตั้งบ้านเรือน.....	18
ภาพที่ 9 การทำเครื่องปั้นดินเผา.....	19
ภาพที่ 10 การประกอบอาชีพ.....	20
ภาพที่ 11 การแต่งกายชาวมอญ.....	21
ภาพที่ 12 ภาพงานบวช.....	26
ภาพที่ 13 ปราสาท 9 ยอด.....	29
ภาพที่ 14 เทศกาลออกพรรษา ตักบาตรทางน้ำและร้องเพลงเจ้าขาว.....	31
ภาพที่ 15 แหล่งน้ำหวาน.....	34
ภาพที่ 16 แหล่งหงส์.....	36
ภาพที่ 17 แหล่งแก้ว.....	37
ภาพที่ 18 รำมอญเกาะเกร็ด.....	39
ภาพที่ 19 การละเล่นสะบ้า.....	40
ภาพที่ 20 การเล่นตะแยมมอญ.....	41
ภาพที่ 21 พิธีรำผี.....	46
ภาพที่ 22 ศาลเจ้าพ่อเกษแก้ว.....	47
ภาพที่ 23 ครูสุนทรี ลำไยทอง.....	53
ภาพที่ 24 ครูปรุง วงศ์จำนงค์.....	55

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	
ภาพที่ 1 รำมอญถวายรัชกาลที่ 8 และรัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน.....	60
ภาพที่ 2 ภาพถ่ายคุณครูปริก ชาวตะเคียน.....	61
ภาพที่ 3 ทำหะตอยย้อจ้งบอง.....	68
ภาพที่ 4 ทำเปริง เปริง.....	69
ภาพที่ 5 ทำปาดตอย.....	70
ภาพที่ 6 ทำอะชิตตอย.....	71
ภาพที่ 7 ทำอะกลมตอย.....	72
ภาพที่ 8 ทำหะตอยสะหยักจ้าง.....	74
ภาพที่ 9 ทำตั้งตาลและอะแบตตอย.....	75
ภาพที่ 10 ทำอะชิตตอยลูปดับแก้มจ้าง.....	76
ภาพที่ 11 ทำอะชิตตอยแก้มจ้าง.....	78
ภาพที่ 12 ทำอะเสียดตอยหรือเจิงปาน.....	79
ภาพที่ 13 ทำชิตตอย.....	80
ภาพที่ 14 ทำอะชืออะโมฮ้อด.....	82
ภาพที่ 15 ทำอะวอยตอยหมึก.....	85
ภาพที่ 16 ทำหะตอยแก้มจ้าง.....	87
ภาพที่ 17 ทำอะวอยตอยแก้มจ้างเปิง.....	88
ภาพที่ 18 ทำอะวอยตอยแก้มจ้างปาย.....	89
ภาพที่ 19 ทำจิบตอย.....	91
ภาพที่ 20 ทำสะเก็ดสะเกล้า.....	92
ภาพที่ 21 ทำปาวตอย.....	93
ภาพที่ 22 ทำจิบตอย แลกกะราวอะวอยตอยหมึก.....	95
ภาพที่ 23 ทำป้อมประสะเร็น สะหยดจ้าง.....	96
ภาพที่ 24 ทำชาวสะนอม.....	98
ภาพที่ 25 ทำอะเก็ดตอยปละตอย.....	99
ภาพที่ 26 กวายตอย.....	101
ภาพที่ 27 ทำบาสะปรกตอยเปิง.....	102
ภาพที่ 28 ทำบะสะปรกตอยปาย.....	103

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 29 ทำปาวบาสะปรกตอย.....	104
ภาพที่ 30 ทำหะตอยยะจ้าง.....	107
ภาพที่ 31 ทำอะชิตอยป็อยและตอน.....	108
ภาพที่ 32 ทำปุมเประสะระหรือทำปะลุ่มปุมเปะ.....	109
ภาพที่ 33 ทำหะตอยยาดจ้าง.....	111
ภาพที่ 34 ทำปุมเประสะเริน.....	113
ภาพที่ 35 ทำหะตอย สะหยักจ้าง.....	115
ภาพที่ 36 ทำอะชิตอย.....	116
ภาพที่ 37 ทำอะเสียดอยหรือเจิงป้าน.....	117
ภาพที่ 38 ทำชิตอย.....	118
ภาพที่ 39 ทำอะชิตอยคว่า.....	119
ภาพที่ 40 ทำอะชิตอยป็อยและตอน.....	121
ภาพที่ 41 ทำปุมเประสะระหรือทำปะลุ่มปุมเปะ.....	122
ภาพที่ 42 ทำปุมเประสะเริน.....	124
บทที่ 4	
ภาพที่ 1 สถานที่รำในงานประเพณีสงกรานต์.....	162
ภาพที่ 2 สถานที่รำในงานศพพระอาจารย์หนู.....	163
ภาพที่ 3 บ้านหน้าต่างโบสถ์วัดปรมัยยิกาวาส.....	164
ภาพที่ 4 รำมอญเกาะเกร็ดถวายทอดพระเนตร.....	165
ภาพที่ 5 รำมอญเกาะเกร็ดงานสงกรานต์.....	166
ภาพที่ 6 รำมอญเกาะเกร็ดงานศพพระอาจารย์หนู.....	167
ภาพที่ 7 ป้าดโมน (ฮ่องมอญวงใหญ่).....	168
ภาพที่ 8 ป้าดโด็ด (ฮ่องมอญวงเล็ก).....	169
ภาพที่ 9 เปโมน (เป็มอญ).....	170
ภาพที่ 10 ป้าดมัว (ระนาดเอก).....	171
ภาพที่ 11 ป้าดบา (ระนาดทุ้ม).....	172
ภาพที่ 12 เป็งมาง (เป็งมางคอก).....	173

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 13 ฮะป็นโมน (ตะโพนมอญ).....	174
ภาพที่ 14 โหม่ง (ฮ่องราว).....	175
ภาพที่ 15 คะเต (ฉิ่ง).....	176
ภาพที่ 16 ซานโนด.....	177
ภาพที่ 17 ซานโด (ฉาบเล็ก).....	178
ภาพที่ 18 กระบอกไม้ไผ่กำกับจังหวะในการรำมอญเกาะเกร็ด.....	179
ภาพที่ 19 การแต่งกายรำมอญในงานมงคล.....	194
ภาพที่ 20 การแต่งกายรำมอญในงานอวมงคล.....	195
ภาคผนวก ก	
ภาพที่ 1 แผนที่มอญในอดีตก่อน พ.ศ.2300.....	214
ภาคผนวก ข	
ภาพที่ 2 แผนที่แสดงรัฐของมอญ.....	215